

Měsíčník o dění na Blízkém východě

V tomto vydání najdete

Obamova strategie pro Afghánistán

Změna ázerbájdžánské energetické politiky?

Dubai under the threat of default

Íránský jaderný program

Minianalýzy

Obamova strategie pro Afghánistán

Nadža Aliová

Prezident Obama odhalil ve svém projevu 1. prosince na prestižní vojenské akademii ve West Pointu svou dlouho očekávanou strategii pro Afghánistán. Tato strategie reflektuje obavy ze zhoršující se bezpečnostní situace v zemi i v pákistánském pohraničí, a také potřebu dát mezinárodnímu působení jasný směr, který povede k úspěšnému zakončení afghánské mise. Obamova strategie obsahuje tři základní cíle: zlomit nástup Tálibánu, porazit al-Káidu a posílit afghánské bezpečnostní síly a vládu tak, aby mohly postupně převzít odpovědnost za bezpečnost v zemi.

Obama chce v následujících několika měsících vyslat do Afghánistánu dalších 30 000 příslušníků amerických ozbrojených sil, díky čemuž vzroste americká přítomnost v zemi na více než 100 000 vojáků. Část nově příchozích bude pomáhat s výcvikem afghánské armády, většina pak bude rozmístěna v jižních provinciích Helmand a Kandahár, kde je Tálibán vůbec nejsilnější. Zároveň NATO přislíbilo navýšit počet svých sil v Afghánistánu nejméně o pět tisíc vojáků. Součástí protipovstalecké strategie je rovněž americký plán na vyplácení bojovníků Tálibánu, kteří budou ochotni složit zbraně.

Navýšení vojenských jednotek v Afghánistánu se dalo očekávat a do velké míry vychází vstříc doporučením generála Stanleyho McChrystala, velitele amerických jednotek a sil NATO v Afghánistánu, podle jehož slov by bez posil mohla skončit válka proti islámským radikálům neúspěchem. Obama však překvapil, když ve svém projevu označil červenec 2011 za začátek

stahování amerických sil z Afghánistánu. Tento krok je pochopitelný, když uvážíme, že americký prezident čelí vzrůstající opozici z řad demokratické strany i nechuti značné části americké veřejnosti k dalšímu zapojení v zámořských konfliktech. Obama chtěl přesvědčit americký národ i spojence, že vítězství v afghánské válce je v jejich životním zájmu a přitom je ujistit, že se jejich vojáci brzy vrátí domů. Spojení obojího však v prezidentově podání vyznělo poněkud rozporuplně – navzdory důležitosti, jakou Obama vítězství v Afghánistánu přikládá, stanovení data odchodu budí nedůvěru ve skutečné odhodlání Američanů dotáhnout své angažmá v zemi do vítězného konce, zvláště pokud by to znamenalo další výdaje a více času, než kolik Obamův plán předpokládá.

Kromě vyslání posil do Afghánistánu je součástí Obamova plánu i civilní a rozvojová strategie a silné spojenectví s Pákistánem. Ani tyto body však nejsou zcela bez problémů. Efektivní civilní strategie závisí do značné míry na spolupráci s odpovědnou a legitimní afghánskou vládou. O kompetentnosti vlády Hamída Karzáiho však existují pochyby.

K úspěchu nové strategie je rovněž zapotřebí pevného spojenectví s pákistánskou vládou v boji proti společnému nepříteli. Obama však nenaznačil, jak hodlá řešit situaci v pákistánském pohraničí, které je spolu s Afghánistánem podle jeho slov „epicentrem islámského extremismu“. Podle představitelů americké administrativy přijal prezident plán CIA na rozšíření jejich aktivit v Pákistánu, zejména raketových úderů bezpilotních letadel proti ozbrojencům Tálibánu. Americké útoky na kmenová území v Pákistánu však vzbuzují protiamerické nálady mezi obyvatelstvem a nevoli pákistánské vlády.

Změna ázerbájdžánské energetické politiky?

Jiří Brandýs

Turecký záměr otevřít hranice se svým východním sousedem, Arménií, vyvolal silnou reakci ze strany vlády v Baku, přestože Ázerbájdžán oficiálně není proti zlepšování vztahů mezi Tureckem a Arménií. Vývoj vztahů mezi Tureckem a Arménií má však úzkou spojitost se současnou stagnací energetických projektů v regionu.

Pro Ázerbájdžán je problematický především kontext, v jakém Turecko otevření hranic oznámilo. Tímto krokem může Turecko přispět ke snížení tlaku na Arménii v souvislosti se snahou vyřešit konflikt o Náhorní Karabach, což může oslabit vyjednávací pozici Ázerbájdžánu. Baku do této doby spoléhalo na oficiální postoj Turecka, které otevření hranic s Arménií podmiňovalo pokrokem v řešení tohoto konfliktu. Z pohledu Ázerbájdžánu se však spojitosti těchto dvou událostí liší jak v čase, tak v kontextu. Tento krok navíc přišel v době, kdy Turecko uzavřelo dohodu o transportu ruského plynu přes turecké území, která se dá vzhledem k výši nákupní ceny ruského plynu označit jako výhodná pro Rusko. Zde je potřeba zdůraznit skutečnost, že turecká strana nabídla Ázerbájdžánu pro transport jeho plynu méně výhodné podmínky, což byl jeden z faktorů, který vedl k neschopnosti stran dosáhnout dohody v této otázce.

Výše zmíněné události mají přirozeně své implikace v koncepci energetické politiky Ázerbájdžánu, což vybízí k její analýze. První reakcí Ázerbájdžánu na turecký záměr otevřít hranice s Arménií a krach vyjednávání o transportu plynu bylo ujištění Turecka, že energetická politika země je na Turecku nezávislá, a to i s vědomím možného neúspěchu projektu Nabucco. Pokud by se tak stalo, Ázerbájdžán je ochoten transportovat svůj plyn plánovaným plynovodem vedoucím po dně Černého moře (tzv. White Stream) do Rumunska, dále do EU, a tím prakticky obejít Turecko. V polovině listopadu bylo navíc podepsáno memorandum o spolupráci mezi Ázerbájdžánem a Bulharskem o transportu ázerbájdžánského stlačeného plynu (CNG) do Gruzie a odtud pomocí tankerů přes Černé moře do Varny. Tento projekt počítá s investicí dvou miliard amerických dolarů.

Na půdě ázerbájdžánské Diplomatické akademie se náměstek ministra zahraničí Ázerbájdžánu Araz Azimov dokonce nebránil myšlence transportovat ázerbájdžánský plyn do Číny a dalších asijských zemí, ačkoliv by to znamenalo menší zisky způsobené nižšími cenami plynu v Asii. Ty však v dlouhodobém horizontu mohou převýšit cenu této suroviny v Evropě vlivem zvýšení poptávky v tomto regionu. Zároveň by také mohla být přehodnocena role Íránu v energetické diversifikaci ázerbájdžánského exportu, což by otevřelo možnost transportu ázerbájdžánského plynu ve směru South-South přes Írán.

Další možností, kterou v současné době Ázerbájdžán zvažuje, je obnovení transportu ázerbájdžánské ropy do Evropy přes Rusko. Tato varianta však není z dlouhodobé perspektivy pro Ázerbájdžán udržitelná. Již v minulosti byla spolupráce s Ruskem problematická mícháním ázerbájdžánské ropy s méně kvalitní ropou ze sibiřských nalezišť a tedy snižováním její ceny. Navíc by se tímto krokem vláda v Baku nevyhnula transportu surovin přes problematické úžiny Bospor a Dardanely.

V kdysi příkladných vztazích mezi Ázerbájdžánem a Tureckem se tedy objevují trhliny, které mohou poškodit zájmy EU. V současné době však nelze mluvit o změně energetické politiky Ázerbájdžánu. Tak bude možno popsat situaci v momentě, kdy se provizorní řešení stane řešením dlouhodobým. Ázerbájdžán je však vlivem vnějších faktorů nucen zhodnotit všechny své možnosti v diversifikaci exportu surovin.

Dubai under the threat of default

Ekaterina Batueva

Only a year ago Dubai was one big construction ground, which had to become the tastiest place for tourists in a few years. Place with hot weather all year round, almost no rains, underwater hotel, the world's highest arch bridge, highest skyscrapers, a real "Jurassic Park" as well as several artificial islands and one of the largest indoor ski resorts. Should be also mentioned absence of taxes on profits, personal income and real estate. In complex, all these reasons made Dubai a real paradise of the east.

Yet, the second largest emirate of the UAE is now on the verge of bankruptcy. The Dubai's government has to pay for the attraction of foreign capital and for giant venture construction projects.

On 26th November the largest company of the emirate "Dubai World" announced the suspension of payments of debts for 6 months. Company's debts count for about 59 billion dollars, moreover the Dubai's government declared the postponement of debt payments of Dubai World's branch – the construction company Nakheel.

Dubai borrowed 80 billion dollars in a four-year construction boom to transform the economy in regional tourism and financial direction. According to the Deutsche Bank AG, the emirate's real estate prices dropped by 50 % from their 2008 peak.

Moody's Investors Service and Standard & Poor's cut the ratings of Dubai state companies. As a result, the price of five-year service charges for Dubai's promissory notes of 10 million dollars grew from 360 000 to 460 000 dollars per year at the London Stock Exchange. This month, the emirate has to repay bonds of 4.3 billion dollars, and in the first quarter of 2010 next debt deadline has to be met totaling 4.9 billion dollars. The crisis affected also promissory notes of other federation emirates, including the richest of them - Abu Dhabi.

The government has announced the reconstruction of the emirate's holding company and its debts, which will be led by the international consulting company Deloitte. At the same time company's chief managers, including the Crown Prince, will remain at their posts. According to Richard Fox, head of the Middle East and Africa sovereign ratings at the credit-ratings agency Fitch, the Dubai World has significant high-profile assets in the United States and elsewhere in the world, and it is clearly a priority in any restructuring to determine which assets are strategic or non-strategic.

One of the projects, which suffered greatly from the crisis, is the emirate's prosperity symbol – human made Palm Islands. This project became one of the most elite international resorts with around 100 hotels and private villas. Among the house owners on the first island - Palm Jumeirah, who have already lost considerable sums of money, we could mention such names as Brad Pitt and Angelina Jolie, David and Victoria Beckham and Michael Schumacher.

Íránský jaderný program

Martin Kolář

Na konci listopadu přijali ve Vídni guvernéri MAAE (Mezinárodní agentury pro atomovou energii) po čtyřech letech rezoluci proti Íránu, kterou vyvolalo nedávno objevené tajné zařízení na obohacování uranu v Kómu. K této rezoluci se tak připojili i tradiční íránští partneři Čína a Rusko, kteří se až dosud zdráhali na mezinárodním poli proti němu vystupovat. Nicméně je nepravděpodobné, že by Čína schválila další sankce proti Íránu – především z ekonomických důvodů, protože v minulosti investovala do Íránu nemalé prostředky. Pouze do nového ropného

projektu investovala v Íránu okolo 3 miliard USD. Moskva svůj postoj změnila po jednáních s USA, kdy mj. USA zrušily své plány na rozmístění systému protiraketové obrany ve střední Evropě. I nadále však zastává mírnější postoj než USA a Evropská unie, a proto se dá očekávat, že obě mocnosti budou další sankce v Radě bezpečnosti vetovat a budou prosazovat diplomatická řešení.

Rezoluce, kterou připravilo šest mocností, požaduje, aby Írán zastavil obohacování uranu, nechal svá zařízení pod mezinárodním dohledem a zastavil v Kómu výstavbu. Írán má zároveň příslibit, že žádná podobná jaderná zařízení nebude budovat ani na jiných místech. Rezoluce byla přijata přesto, že inspektoři MAAE, kteří 25. října navštívili rozestavěné zařízení v Kómu, ne našli nic, co by souviselo s vojenským využitím jaderné energie.

Je pravděpodobné, že Írán stavěl zařízení v Kómu tajně pro případ, že by byl bombardován závod v Natanzu. Teherán navíc začátkem prosince odpověděl na rezoluci prohlášením, podle kterého se chystá vybudovat dalších deset jaderných zařízení na obohacování uranu, a které tudíž mezinárodní politické napětí ještě zvýšilo.

Na summitu, který proběhl 11. až 13. prosince v Bahrajnu, zopakoval íránský ministr zahraničí Manouchehr Mottaki, že Írán neusiluje o jaderné zbraně, protože by to Íránu nezaručilo bezpečnost ani vojenské úspěchy, a kritizoval Západ, že obviňuje Írán z této činnosti, zatímco jiné národy mohou atomovou energii využívat.

Západ se vedle možného vývoje jaderné bomby obává i pokračujícího technologického rozvoje íránských balistických raket, které by mohly být využity pro sestrojení jaderného arzenálu. Rakety jsou oficiálně vyvíjeny pro účely íránského kosmického programu. Izraelský postoj je zatím opatrný, ale již dříve nevyloučil vojenský zásah v případě, že by diplomatická jednání selhala.

Situaci neuklidnilo ani nedávné zjištění britského deníku The Times, kterému se podařilo získat dokumenty západních tajných služeb z roku 2007. V těch se uvádí, že Írán testuje deuterid uranu, který nemá civilní využití, a který ve svém jaderném arzenálu používá např. i Pákistán. Nicméně odborníci se domnívají, že Íránu bude trvat ještě několik let, než bude schopen sestrojít jadernou bombu. Zároveň by nemohl produkovat jaderné zbraně bez jejich předchozích testů, které by byly s největší pravděpodobností odhaleny západními tajnými službami.

Komentované zprávy

Izraelsko-palestinská jednání o Giladovi Šalitovi

V posledních dnech opět zintenzívněla jednání mezi Izraelem a Hamásem o propuštění izraelského vojáka Gilada Šalita, který byl unesen příslušníky Hamásu v létě 2006. Přes jisté optimistické zprávy, které hovořily o tom, že Šalitovo propuštění je jen otázka několika málo dní, ale stále k dohodě nedošlo. Důvodem je příliš vysoká cena výkupného, která by znamenala propuštění palestinských vězňů, kteří mají přímý podíl na teroristických útocích proti izraelským civilistům. Více se dočtete v komentáři [zde](#).

EU přijala usnesení o blízkovýchodním konfliktu

EU pod vedením švédského předsednictví přijala prohlášení k blízkovýchodnímu konfliktu. V první řadě EU odmítá uznat jakékoliv územní změny, které nastaly po Šestidenní válce v roce 1967 na Západním břehu, v pásnu Gazy a právě i ve Východním Jeruzalémě. Dále EU vyzvala Izrael, aby zastavil výstavbu osad, včetně těch, které se nacházejí právě ve Východním Jeruzalémě. Nejspornější bod, výzva k rozdělení Jeruzaléma, sice z deklarace nakonec pod tlakem skupiny států (včetně ČR) vypadl, přesto se Izrael a dokonce i Spojené státy k tomuto dokumentu staví více než rezervovaně. Více se dočtete v komentáři [zde](#).

V Turecku byla zakázána kurdská strana DTP

V pátek 11. prosince zakázal turecký ústavní soud hlavní kurdskou Stranu demokratické společnosti (DTP). Zákaz strany vyvolal násilnosti a demonstrace mezi kurdskými aktivisty. Ve společnosti je patrná opětovná polarizace mezi nacionalistickými Kurdy a Turky, která může vyústit ve zpomalení či úplné paralyzování „kurdské iniciativy“. Iniciativu, která má vést k demokratickému řešení kurdské otázky v Turecku, představila v létě vládní Strana spravedlnosti a rozvoje (AKP). Více o tématu se dočtete [zde](#).

Dlouho očekávaný irácký volební zákon byl přijat 6. prosince. Volby se uskuteční v březnu 2010.

Irácké parlamentní volby byly stanoveny na 7. března 2010, na samý konec volebního období premiéra Málíkího. Uskutečnění voleb je podmínkou plnění Obamova plánu na redukcí jednotek americké armády v Iráku do konce srpna 2010. Více než měsíční zpoždění voleb nebude mít, podle mluvčí americké armády, na tento plán vliv. Stahování začne dva měsíce po volbách, jež by měly přinést ustanovení nové vlády.

Nový zákon obsahuje několik potřebných úprav zajišťujících reprezentativnost. Původně byl přijat i navzdory námitkám sunitské strany, jenže viceprezident Taríq al-Hášimí 18. listopadu zákon vetoval. Až druhý pozměněný návrh dostal Hášimího souhlas.

Iráčané volí houfně podle etnické, náboženské a regionální příslušnosti. Detaily volebního zákona mají přímý vliv na výsledné zastoupení jednotlivých skupin v parlamentu a jsou proto předmětem tvrdého vyjednávání. Provinční volby také byly po dlouhém vyjednávání zákona úspěšně uskutečněny s několikaměsíčním zpožděním v lednu 2009.

Tipy na publikace

Afghanistan, 1979-2009: In the Grip of Conflict (53 authors)

Sériu Viewpoints z amerického Middle East Institute sme už v Newsletteri predstavovali. Tento raz Inštitút priniesol zbierku krátkych esejí z pier 53 autorov, ktorí sa zaoberajú politickými, sociálnymi a ekonomickými otázkami Afganistanu za posledných 30 rokov. Od vojny so Sovietmi po Hamida

Karzaja, eseje sa zaoberajú najvýznamnejšími otázkami afganskej spoločnosti počas tohto turbulentného obdobia. Eseje sú doplnené širokou bibliografiou zaoberajúcou sa Afganistanom od roku 1979.

<http://www.mei.edu/Portals/0/Publications/Afghan%201979-2009.pdf>

Hady Amr: The Opportunity of the Obama Era: Can Civil Society Help Bridge Divides between the United States and a Diverse Muslim World?

Brookings Doha Center vydal vynikajúci pohľad na úlohu občianskej spoločnosti v zmierňovaní rozdielov medzi USA a moslimským svetom. Netradične pre think-tankovú správu, Amr používa kvalitatívnu analýzu dát, ktoré získal dotazníkovou metódou. Autor skúma dve desiatky iniciatív zameraných na zblížovanie USA a islamského sveta. Napriek tomu, že všeobecne sa hovorí o zhoršovaní vzťahov za posledné roky, Amr spochybňuje toto tvrdenie a ponúka zoznam najlepších praktík a rady na ďalšie zlepšenie aktivít občianskej spoločnosti v tejto oblasti. Pre našich arabofónnych čitateľov pripomíname, že správa vyšla súbežne aj v arabskom jazyku.

http://www.brookings.edu/~media/Files/rc/papers/2009/11_civil_society_amr/11_civil_society_amr.pdf

Audun Kolstad Wiig: Islamist opposition in the Islamic Republic: Jundullah and the spread of extremist Deobandism in Iran

Nórsky obranný inštitút v Oslo produkuje jeden z najlepších svetových výskumov v oblasti džihadizmu a militantného islamizmu. Správa Audun Wiig je excelentným zdrojom informácií o Jundullah, islamistickej skupine, ktorá spôsobuje mnohé vrásky na tvári iránskeho bezpečnostného aparátu. Správa sa zaoberá otázkami kmeňovej príslušnosti, politiky v Balúčistáne, rozvoja deobandizmu v Pakistane a tiež vývojom samotného Jundallahu. Táto správa je povinnou pre všetkých, ktorých zaujíma súčasný Irán.

http://www.mil.no/multimedia/archive/00128/FFI-rapport_2009-01_128873a.pdf

Newsletter vyjadruje názory autorů. Názory vyjádřené v textu nemusí být nutně stanoviskem Asociace pro mezinárodní otázky.

Koordinátorka projektu: Nataša Kubíková. Vedoucí programu: Irena Kalhousová. Tajemník: Lenka Filípková. Minianalýzy: Naďa Aliová, Jiří Brandýs, Ekaterina Batueva, Martin Kolář. Zpravodajství: Irena Kalhousová, Lenka Filípková, Zora Hesová. Tipy na publikace: Michal Onderčo. Editace: Lenka Filípková, Irena Kalhousová, Nataša Kubíková. Grafický návrh: Side2 Šablona: Petr Netuka Sazba: Tomáš Vomáčka. Kontakt na redakci: newsletter.mep@amo.cz

Asociace pro mezinárodní otázky (AMO) Žitná 27, 110 00 Praha 1 Tel/Fax: +420 224 813 460 E-mail: info@amo.cz / www.amo.cz

© Asociace pro mezinárodní otázky 2009
